

נזקי אש ופטור טמון רה"י הרב חיים רטיג

- א. הקדמה
ב. המקור בתורה;
ג. המקור במשנה
- חציו או ממונו
- שני הסברים במשנה
אשו משום חציו- רש"י ותוספות
אשו משום ממונו לתוספות
אשו משום ממונו לרש"י
ד. הפטור של טמון
- בתוך שלו או בתוך של חברו
- הסבר התוספות בדברי ר' כהנא
- הוספת הרשב"א.
ה. סיכום.

הקדמה

המזיק של אש, הינו אחד מארבע אבות נזיקין, נזקי ממון נידונים במסכת בבא קמא בהרחבה, כמגדר נוסף לנזקי אדם בגופו. גם התורה וגם הסברא, מחייבים את האדם לשמור עצמו מנזקיו, זוהי אחת מהזכויות הבסיסיות, שנגזרות מהבעלות הטבעית של האדם, שניתנה לו הסמכות מה' "רדו בארץ וכבשוה" מאז אותו הציווי האלוקי, לרדות בארץ ולכבשה, ניתנה הסמכות של הבעלות לאדם באשר הוא. מכך נגזר שכל נזק, הינו פגיעה בבעלותו של הניזק, וממילא פגיעה בסמכות האלוקית, שניתנה לניזק, להיות בעל ממון. כך גם לגבי נזקי ממון באדם גופו, התורה הקפידה מראשית הבריאה, לשמור על חייו של האדם, ועל גופו. רחבים הם הדברים מיני-ים, וידועים לכל. שתי הקטגוריות הללו של אדם המזיק, וממון המזיק מהווים אחד ממושגי היסוד, הנידונים במסכת בבא קמא.

המשנה הראשונה הביאה, ארבעה אבות של נזיקין, מזיקים בסיסיים שמהווים צורות שונות ומיוחדות של נזק. השור, על היזקיו, הבור, המבעה וההבער. במהות המושג מבעה דנה הגמרא שם באריכות, ושתי דיעות הן בדבר, או שמבעה הינו אדם, או, שמבעה הוא אחד מצורות הנזק של הבהמה, דהיינו, מזיק של שן. המזיק הרביעי, המובא במשנה, הוא ההבער, ובלשונו אש.

המעניין בארבעה אבות נזיקין אלו הוא, כי כל אחד שונה מהשני באופן מהותי, בצורת הנזק ובאיכותו. באש, קשה לראות את הממון שבמזיק, כיון שאין בה ממשות של ממון, אש הינה תהליך, של השתחררות של אנרגיה, המכלה חומר בערה, על זה קשה לדבר כעל רכוש. הגם, שהמשנה נראה שמתייחסת כך, למזיק של אש.

ומצד שני, לומר שהאש היא אדם המזיק, גם זאת קשה לומר, כיון שהנזק נגרם בהליכתה של האש ממקום למקום, ולא בנזק ישיר. מהי ההגדרה של נזק האש. בנוסף, כדי להבין לעומקה את הגדרת אש, נצטרך למושג "טמון באש" פטור זה של חפצים הטמונים בתוך החפץ הניזק, ואינם גלויים לעין כל, מהווה אתגר להבנה על סמך ההבנות השונות של אש, ומסייע בהגדרות אלו עצמן. בהבנה פשוטה, בנזקי אדם, אין משמעות לחפצים שלא ידע עליהם המזיק, כיון שאדם המזיק חייב על אונס כרצון. וכיצד זה מסתדר עם ההגדרה של אש? בנושאים אלו ועוד, אעסוק במאמרי זה.

המקור בתורה

המקור לדין הוא בפרשת משפטים שם כתוב:

כִּי תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִיעַ אוֹ הַקֶּמֶה אוֹ הַעֲוֶה נְשִׁלֵּם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה:¹

לכאורה, פשטות הפסוק היא, שיוצאת אש כנראה משדהו של המזיק, והולכת ושורפת במקום אחר, לשדהו של הניזק, ומזיקתו, אז חייב המבעיר את הבערה. הפסוק לא מתייחס למקרה בו גם פסוק קודם עוסק בענייני הבער, אולם, שם חכמים פירושו זאת בשן ורגל ולא באש וכך לשון הפסוק שם:

כִּי יִבְעַר אִישׁ עֵדָה אוֹ כָּרֶם וְנִשְׁלַח אֶת בְּעִירוֹ וּבְעֵר בְּעֵדָה אַחֵר מֵיֵטֵב עֵדָהוּ וּמֵיֵטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלֵם:

מילת המפתח לפרשנות חז"ל היא המילה בעירה שהינה ממקור ארמי כביטוי לצאן, כמו גם הפועל יבער, באש המשמעות הייתה צריכה להיות יבעיר בהפעיל ולא ביער בפיעל. המילה הזו קרובה למילה לבער את היער שמשמעו כלוי של העצים.

התלמוד הבבלי מביא פרשנות לפסוק בשן וברגל.

וכך למדו חז"ל בדרשתם, שאפשר להזיק או על ידי השן, או על ידי הרגל.

ושלח וגו' ובער - תניא, ושלח - זה הרגל, וכן הוא אומר: "משלחי רגל השור והחמור"², ובער - זה השן, וכן הוא אומר "כאשר יבער הגלל עד תומו"³:⁴

מכל מקום מוסכם כי הפסוק היחיד הוא הפסוק שהבאנו כי תצא אש וכו' זהו הפסוק בו לומדים אנו על מזיק של אש.

¹ שמות כב.
² ישעיה לב.
³ מלכים א' יד.
⁴ בבא קמא ב, ע"ב.

המקור במשנה

במשנה בפרק ב' בבא קמא הובא הדין של אש.

הכלב שנמל חררה והלך לגדיש, אכל החררה והדליק הגדיש - על החררה משלם נזק שלם, ועל הגדיש משלם חצי נזק.⁵

המשנה אינה כותבת את הדין הרגיל והפשוט, אלא, כדרכה לכתוב בקצרה, היא מביאה מקרה מיוחד ומורכב, מקרה בו כלב מזיק על ידי גחלת. על הגמרא, מוטל להסביר את הסיבה לדין זה של אש, ברור לכל, מדוע על החררה המזיק חייב נזק שלם, החיוב הוא מצד שן, כיון שהכלב רצה לאכול את החררה. אולם, מהי הסיבה של תשלום חצי נזק על הגדיש. הרי אם זה אש, לא מצאנו חצי נזק בחיוב מזיק של אש.

חציו או ממונו

נחלקו בדבר ריש לקיש ור' יוחנן.

הכלב שנמל, אתמר, ר' יוחנן אמר: אשו משום חציו, וריש לקיש אמר: אשו משום ממונו.⁶

לפי דברי ר' יוחנן אש זהו אדם המזיק, ר' יוחנן מדמה את זה לאדם היורה חץ ופוגע במרחק, כוחו של המזיק נחשב לגופו, וכאילו הזיק בידיים, וככה גם במזיק של אש ההולכת ומזיקה רחוק, הנזק נקרא חציו של המזיק. ולעומתו ריש לקיש סובר שזהו ממון המזיק.

כמו שצינו בהקדמה, שני המושגים הללו משמשים בערבוביה במסכתין, הדין הראשוני הפשוט הוא דווקא חיובו של אדם המזיק בנזקיו, הפרשה של ממונות המזיקים, הינם הרחבה של התחייבותו של האדם על הזיקיו, לא היזק בידיים אלא, על ידי גרימת נזק בממונו של האדם, וידועה החקירה מהו הגורם המחייב, האם אחריותו של האדם או פשיעתו. מזיק של אש, בדומה לבור, הינו בעל מציאות ביניים, מצד אחד אין ממון הבעלים שלה, כיון שלא שייך לדבר על אש כעל רכוש, וצד שני החיובים שלה דומים לחיובי של נזקי ממון. זו אולי הסיבה למחלוקת של ר' יוחנן, שראה את האש כאדם המזיק, לר"ל שראה את האש כממון המזיק, כל אחד על קשייו.

מבררת הגמרא, מהי הסיבה שכל אחד שלל את האפשרות של השני, ומסבירה את דעת ריש לקיש.

⁵ בבא קמא כא, ע"ב.

⁶ בבא קמא כב, ע"א.

וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן? אמר לך: חציו מכחו קאזיל, האי לא מכחו קאזיל.⁴

ולכן, נראה שהחיוב הוא מצד ממון המזיק, ולא אדם המזיק. כי נראה דומה יותר לממון המזיק, כיון שההיזק הוא בגרמא, על ידי מעשה ידיו של המזיק, שגרמו. ואילו ר' יוחנן לא יכול היה לסבור כדברי ר"ל, כיון שבאש אין ערך של חפץ ממוני אי אפשר להתייחס אליו כאל דבר בעל ממשות של רכוש.

ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש? אמר לך: ממונא אית ביה ממשא, הא לית ביה ממשא.⁴

שני הסברים במשנה

המשנה תתפרש בשתי צורות, כל אחד לפי סברתו באש. הפשט הוא כר' יוחנן כיון שאשו משום חציו, התפשטות האש היא כוחו של הכלב וידוע הוא כי כוחו של ממון יש לו דין צורות. ואילו ר"ל, מעמיד באוקימתא שידה הכלב את הגחלת, ולפי זה החיוב על מקום הגחלת הוא מדין צורות, כיון שידה את הגחלת וכוחו הוא, אחרת היה חייב על הגחלת והגדיש לא מכוח כלב המזיק, אלא, מדין אש.

בשלמא למ"ד אשו משום חציו, חציו דכלב הוא, אלא למ"ד אשו משום ממונו, האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא! אמר לך ריש לקיש: הכא במאי עסקינן - דאדייה אדויי, דעל חררה משלם נוק שלם, ועל מקום גחלת משלם חצי נוק, ועל גדיש כולה פטור. ורבי יוחנן? דאנחה אנוחי, על חררה ועל מקום גחלת משלם נ"ש, ועל הגדיש משלם חצי נוק.⁴

בהמשך, אנחנו נבאר את יסוד המחלוקת בפירוט רב יותר.

אשו משום חציו- רש"י ותוספות

כבר בתוספות, ישנה הסתייגות לגבי ההגדרות, של חציו, או ממונו, שהם לא בדיוק עובדים, לפי הגדרת אדם המזיק, או הגדרת ממון המזיק. וזה לשונו של התוספות לגבי הגדרת אשו משום חציו:

אשו משום חציו - לא שיבעיר בעצמו האש אלא כל מקום שפשע ולא שמר גחלתו חציו ניהו.⁷

וצריך להבין כיצד נחייב אדם על נזק של אשו, הרי כלל נקוט בידינו שהנזק צריך להיות מכוחו ובידיים, כך משמע מלשונו של תוספות, שהאדם לא הבעירה בידיים. כאן אנו למדים, שלמרות שאשו משום חציו, האדם מתחייב גם במקום פשיעה, אע"פ של פעל בידיים. אם כן, אין זה ממש חיוב חציו רגיל.

⁷ תוספות בבא קמא כב, ע"א.

בינת הגמרא

עיון בדברי רש"י, מלמד אותנו אחרת, בשונה מתוספות, רש"י כן מדגיש את המעשה בידיים דווקא, נוכל לומר, כי החיוב משום חציו, הוא דווקא אם הדליק בידיו את האש, ולא אם גרם לאש בפשיעתו. ננסה להוכיח זאת מדברי רש"י בכמה מקומות.

רש"י ד"ה "משום חציו" כתב:

חייבו הכתוב דאיהו כעביד דהוי כזורק חץ⁸

וכן, בנוסף כתב רש"י בהמשך העמוד:

חציו דכלב הן - דהוה ליה צרורות הלכך משלם ח"נ ואדם המדליק מש"ה חייב נ"ש שאין דין צרורות באדם.⁹

אם נדייק בדברי רש"י ישנה הדגשה בדבריו על אדם המדליק ומשמע בידיים דווקא. אם כן, מפורש שרש"י סבר שחציו של אדם באש, לפחות בשלב זה של הגמרא הם מצד אדם המזיק, בעוד שתוספות ראה בהם, הרכבה של שני המושגים, מושג גבולי של סוגי המזיק השונים.

אשו משום ממונו לתוספות

גם לגבי ממונו קובע תוס' כי אין זה המושג של נזקי ממון הרגילים, אין החיוב על האש מכיון שהיא ממונו.

אשו משום ממונו - כלומר חיוב ממונו יש בו ולא שיהא האש שלו דאפילו הדליק באש של אחר חייב כדאשכחן בפ' הכונס (לקמן דף נו.). בכופף קמתו של חברו בפני הדליקה ומטיא ברוח מצויה וגבי גץ שיצא מתחת הפטיש אע"ג דמסתמא מפקיר ליה ועוד דאין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הנחלים וידליק גדיש של חברו ולא כפ"ה דפי' דאיכא בינייהו דאדליק בנחלת שאין שלו.⁹

לתוספות ההגדרה של ממונו היא רק כדי לבטא את המציאות של אחריותו זאת בדומה לדעתו בבור ב-ג: שם כתב:

גבי בור דבור המתחיל וממונך - לאו דווקא גבי בור דלאו ממונא הוא וכן, גבי אש דפשיטא דאם הדליק גדישו של חברו באש של אחר דחייב.

ומעיר שם גליון הש"ס ברמז לתוספות שלנו.

אשו משום ממונו לרש"י

לעומתו של תוס', רש"י סובר כי הסיבה שבעל הכלב פטור על הגדיש מכיון שאין הגחלת ממונו, ולזה רומז תוספות בסוף דיבורו.

לרש"י הנפ"מ בין משום חציו ומשום ממונו הוא, במידה ואין האש שלו. וז"ל רש"י:

⁸ רש"י בבא קמא כב, ע"א.
⁹ תוספות בבא קמא כב, ע"א

משום ממונו-כשורו ובורו שהזיקו דקט"ד דאיכא בינייהו כגון שהדליק בנחלת שאינו שלו דלדבי יוחנן חייב דחצ"ו הן ולר"ל פטור דלאו ממונו הוא.¹⁰

הר"י מיגאש¹¹ ניסה ליישב את דברי רש"י ולחלק בין מקרה בו הזיק בכך שלא שמר אשו לבין מקרה בו הזיק בהצתה בשטחו והאש עברה או אז, החיוב הוא אפילו אם אין זה אשו, כיון שהתפתחה בשטחו של המזיק.

נמצנו למדים כי יש שלוש גישות, רש"י ותוס' החולקים זה על זה האם למ"ד אשו משום ממונו צריך להיות ממונו ממש או לא, והר"י מיגאש כדעה מפשרת. ועדיין צריכים אנו להסביר את דעתו של רש"י.

הפטור של טמון

לאחר ביאור המחלוקת בין ר"ל ור"י יוחנן, נדרשת הגמרא להסביר את הפטור באש, בנזקי ממון ישנם פטורים האופייניים לכל מזיק. ובאש פטרה התורה מטמון. המשנה של טמון באש מופיעה בפרק הכונס:

המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו, ר"י אומר: משלם מה שבחוכו, וחכ"א: אינו משלם אלא גדיש של חטין או של שעורין. היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו - חייב, עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו - פטור. ומודים חכמים לר"י, במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שבחוכו, שכן דרך בני אדם להניח בבתיים.¹²

שלושה מקרים מנויים במשנה, המקרה הראשון הוא של כלים הטמונים בגדיש, שר' יהודה מחייב וחכמים פוטרים. אמנם משלם כאילו יש שם חטים או שעורים. והמקרה השני גדי כפות הנמצא בסמוך לגדיש אם הגדי כפות והעבד לא, הרי חייב על הגדי שנשרף, ואם העבד כפות פטור מדין קים ליה בדרכה מיניה. במקרה והדליק בירה גדולה ונשרף כל מה שבתוכה מודים חכמים שאין זה טמון. כיון שדעת בני אדם על זה. לכאורה יש לדון, הרי דין טמון הוא גזירת הכתוב, ואילו כאן במשנה משמע, כי הדבר תלוי באומדנא ובסברא. בגמרא נחלקו ר' כהנא ורבא, האם מחלוקת ר' יהודה וחכמים, היא רק במקום, שהדליק בתוך שלו, ועברה לשל חברו, או שבתרתי פליגי, וגם במקרה שהדליק בתוך של חברו, פוטרים רבנן. ויש להסביר מחלוקת זו.

בתוך שלו או בתוך של חברו

אמר רב כהנא: מחלוקת - במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו, דר"י מחייב אנוקי טמון באש, ורבנן פטרי, אבל במדליק בתוך של חבירו - דברי הכל משלם כל מה שבחוכו.

¹⁰ רש"י בבא קמא כב, ע"א.

¹¹ הובא בשטמ"ק.

¹² בבא קמא סא עמוד ב.

דעת רב כהנא היא כי הפטור של טמון הוא רק במדליק בתוך שלו, והלכה ואכלה בתוך של חברו, רואים אנו כי הנזק אינו ישיר במקרה כזה, על זה דברה תורה, ולכן, כאן ישנו הפטור של טמון, כיון שבמדליק בתוך של חברו חייב על הכל, כנראה כיון שהנזק כאן ישיר, ואי אפשר להגדירו כנזק ממוני, אלא, כנזק בידיים.

א"ל רבא: אי הכי, אדחני סיפא: מודים חכמים לר"י, במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה, שכן דרך בני אדם להניח בבתיים, לפלוג וליתני בדידה: בד"א במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חברו, אבל מדליק בתוך של חברו - דברי הכל משלם כל מה שהיה בתוכו אלא אמר רבא: בתרתי פליגי, פליגי במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חברו, דר"י מחייב אטמון באש, ורבנן סברי: לא מחייב; ופליגי נמי במדליק בשל חברו, דר"י סבר: משלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנקי, ורבנן סברי: כלים שדרכן להטמין בגדיש, כגון מוריגין וכלי בקר - הוא דמשלם, כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם.¹³

רבא חולק על דברי רב כהנא, מקשה על דבריו מהמשנה, שהסיפא הינה דעת הכל, שבבירה משלם את הכל, והרי היה אפשר למצוא מכנה משותף קרוב יותר, של מקרה שהדליק בתוך של חברו.

ומכאן מגדיר רבא, כי המחלוקת היא כפולה, גם במדליק בתוך שלו, וגם במדליק בתוך של חברו. צריך להבין, האם פטור הטמון לחכמים הינו אותו הפטור, ומאותו הטעם, או שמא, יש כאן שני פטורים שונים. מהלשון קצת משמע, שאין הפטור בא מאותו מקור, כיון שבמדליק בתוך שלו, ר' יהודה מחייב אטמון, ורבנן סברי אינו מחייב, ואילו לגבי מדליק בתוך של חברו, נאמר טעם וסברא, שלר' יהודה משלם אפילו ארנקי, וכל דבר, שלכאורה, לא יהיה צפוי, ואילו לחכמים שמוריגים וכדומה שדרכם להטמין חייב, אולם, כלים שאין דרכם להטמין אינו חייב לשלם. סברא זו, נראה כי אינה שייכת לפטור המיוחד של אש. וצריך להבין את הדבר.

הסבר התוספות בדברי ר' כהנא

התוספות הסביר את דברי רב כהנא בד"ה אלא, וטעמייהו יש לפרש דר' יהודה לא פטר בטמון כלל ורבנן במדליק בתוך שלו פטרי כדמשמע קרא כי תצא אש (ומשמע) דאיירי דמדליק בתוך שלו אבל במדליק בתוך של חברו מחייב בדבר שדרכו להטמין דלא אשכחן דפטר ביה קרא טמון ובדבר שאין דרכו פטרי מסברא דלא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיניח אדם ארנקי בגדיש.¹⁴ משמע מתוספות, וכך מפרשים הרא"ש ורשב"א, כי אם הדליק בתוך שלו הרי פטור מגזירת הכתוב, מדין אש, ואם הדליק בתוך של חברו, חייב בדבר שדרכו להטמין. ולפי דבריו ר' כהנא סבר, כי הפסוק דיבר דווקא במדליק בתוך שלו, ולכן, בזה נחלקו רב כהנא וחכמים האם יש

¹³ בבא קמא סא עמוד ב.
¹⁴ תוספות בבא קמא סא, ע"ב.

פטור מהפסוק אם לאו. אם כן, נראה כי זהו פטור כללי שלא שייך בו הפטור הפרטי של טמון באש.

הוספת הרשב"א

הרשב"א הוסיף וביאר לנו את חילוקים השונים:

אמר רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חברו כו'. מסתברא דהכי פירושו מחלוקת במדליק בתוך שלו שבזו לרבי יהודה דמחייב טמון באש חייב אפילו על הכלים הראויין להיות בתוך הגדיש כמו מוריגין, וחכמים פוטרין אפילו על המוריגין לפי שהתורה פטרה על הטמון באש ואינו משלם אלא גדיש של חטים ושל שעורים בלבד, אבל במדליק בתוך של חברו בזו לא נחלקו שלא באש זה פטרה בו תורה את הטמון דכי תצא אש אמר רחמנא כלומר יצאה ממקום אחר ובאה ודלקה בגדיש של אחרים אבל במדליק בתוך של חברו לא פטרה, והלכך בין לר' יהודה בין לרבנן חייב על הטמון הראוי להיות בתוכו דהיינו מוריגין בגדיש או אפילו כלי כסף וארנקי בבירה, אבל ארנקי בגדיש אפילו ר' יהודה פוטר שאינו חייב לעולם אלא על מה שראוי לתת לתוכו.¹⁵

כל הדין של טמון הינו מגזירת הכתוב והוא באש בלבד, כיון שזה נלמד מהפסוק כי תצא אש כלומר שיצאה ממקום אחר, ובאה ודלקה בגדיש של אחרים, ומשמע שחכמים במקרה כזה פטרו אפילו במוריגין בתוך הקש, שסביר שהם יהיו שם, וההגיון הוא, כיון שזו גזירת הכתוב ולא סברה כן, לא שייך לחלק בין היה דעתו על החפץ הטמון, או לא היה בדעתו, משא"כ בטמון הנלמד מסברא. זהו ההגיון של רב כהנא, שקבע שלא נחלקו במקרה של מדליק בתוך של חברו, וזאת, דווקא בחפצים הראויים להיות בתוכו, כגון מוריגים בגדיש. לפי זה טמון שדינו מסברא, אינו דין מיוחד דווקא באש, אלא, הוא דין נרחב בכל התורה כולה, וכמו שמשמע לקמן בגמרא, שמרחיבים דין זה של סברא, גם לגבי נזקי אדם, במקרה דההוא דבטש בכספתא דחבריה, ומעות היו מחייבין אותו לשלם, אולם, מרגליות לא, כיון שדרכו של אדם לשים בכספת כסף, ואין זה שכיח שישים בה מרגליות. הרחבת גדר זה למקרים של אדם המזיק מורה, כי אין זה פטור מיוחד של אש, אלא, שבאש תיתכן ההעמדה של טמון, אבל אדם יהיה פטור מטמון, אפילו באדם המזיק.

זה עצמו קשה מהגמרא בכ"ג, שם הגמרא שואלת על מ"ד אשו משום חציו, מדוע פטור מטמון, הרי אדם המזיק לא פטור מטמון. ונצטרך לומר, כי כל הקושיה של הגמרא שם, היא במקרים, שבהם אדם המזיק היה חייב כגון בכסף, ולא במקרה של מרגנית, שאז גם אדם המזיק היה נפטר מתשלום.

דעת תוס' בס"ב:

¹⁵ חידושי הרשב"א בבא קמא דף סא, ע"ב.

מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא - אפילו יש עדים שהיה בו מרגניתא מבעיא ליה דשמא לא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרין מאי הוה ליה גביה דאזקיה כיון דלא רגילי אינשי לאנוחי כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל דאבעי לה לאסוקי אדעתא מפי דפעמים שאומר כן דירא שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרתו ולא דמי נמי לארנקי בגדיש דרגילין מפי דמנחי מרגניתא בכספתא¹⁶

אפילו אם אנחנו יודעים כי הייתה בו מרגנית, בכל זאת, כיון שלא ידע, לא נחייבו בנזק, ולפי זה, אין הבדל בין נזק בידיים, לבין אש לעניין זה, ואפילו יודע שהיה שם. למרות שיכולנו לחלק ולומר, שכיון שלא ידע, כל הסיבה שמחייבים אותו בשבועה היא, כיון שמאמינים לאדם בסבירות גבוהה, שהחפץ היה טמון שם. ואילו נדע בוודאות שהחפץ היה טמון, או אז, יהיה חייב לדברי הכל, גם אם לא הוזהר ליה לאסוקי אדעתיה.

מסביר הרשב"א כהו"א שהבאנו לעיל. שכל הדין הוא רק כשאנו לא יודעים מה הוא הזיק. אם כן, יוצא שאין סימטריה בין הדינים באש, לבין הדינים, באדם המזיק לעניין הטמון. וז"ל:

מי מנחי מרגניתא בכספתא או לא. ... אלא ודאי משמע דלא ידעין מה דהו"ל בגוזה אלא דאיהו טעין הכי ומספקא ליה לרב אשי אי שקיל בשבועה או לא, וקס"ד דרבינא דרב אשי מספקא ליה אי מהימן למשקל בשבועה או לא ופעמי' ליה ממתני' דכל מאי דאית בגוזה משלם ובהא הוא דעשו תקנת נגזל לישבע וליטול.¹⁷

הלימוד מהמשנה לדעת הרשב"א הוא, לא שלא יכול ליטול בשבועה, ועל ידי תקנת הנגזל יכול ליטול.

וממשיך הרשב"א:

ואמר לי' רב אשי דהא ודאי לא מספקא ליה דאי עבידי אינשי דיהבי מרגניתא בגוזה הכי נמי דמשחבע ושקיל, אלא הא הוא דאסתפק ליה אי עבידי אינשי דמנחי או לא, דכל מאי דלא עבידי לא שקיל בשבועה דלא מהימנין ליה.

ר' אשי אמר כי הספק אחר, על עצם הטענה שהייתה שם מרגנית.

ומ"מ אי איכא עדים דהוה מרגניתא מנחא בגוזה משלם, דלא דמי למדליק בתוך של חבירו דלא אדליק גדיש בידים אבל הכא דאפסדי' בידים חייב בכל מאי דאפסדיה דאמר ליה מאי אית לך גבי' דאפסדתי' כדאמרין בנותן דינר זהב לאשה. כנ"ל.

וכך, מסיים הרשב"א, שבעוד שאם יש עדים שהזיק בידיים ישלם, באש שלא הפסידו בידיים, כיון שלא הדליק הגדיש בידיים, החיוב על טמון מוגבל יותר, ולא מקיף את התחום של המקרים, שלא היה עליו לדעת מחפץ הטמון.

לסיכום ביניים, נמצינו למדים כי יש טמון מגזרת הכתוב וטמון מסברא.

¹⁶ תוספות בבא קמא סב, ע"א.
¹⁷ חידושי הרשב"א בבא קמא סב, ע"א.

נחלקו הראשונים האם גם בהיזק בידיים שייך טמון מסברא, או שרק הרכיב של המידע משפיע בצורה דומה כיון שאין אנו יודעים בוודאות מה הזיק.

טמון באשו משום חציו

הגמרא בדף כג מקשה למ"ד אשו משום חציו כיצד יתכן להיות טמון.

אמר רבא, קשיא ליה לאביי: למ"ד אשו משום חציו, טמון באש דפמר רחמנא היכי משכחת לה? וניחא ליה, כגון שנפלה דליקה לאותו חצר, ונפלה גדר שלא מחמת דליקה, והלכה והדליקה והזיקה בחצר אחרת, דהתם כלו ליה חציו.¹⁸

ותירץ, כי יש טמון באש, במקום שכלו לו חציו. במקום שנפלה גדר שיכלה למנוע את מעבר האש והלכה, והדליקה והזיקה יהיה פטור בטמון. מכוח השאלה הזו משמע כי אשו משום חציו הוא אדם המזיק, ובאדם המזיק לא שייך פטורים כלל.¹⁹

וממשיכה לשאול הגמרא אם כן, יהיה פטור לגמרי כי אי אפשר לחייבו משום חציו:

אי הכי, לענין גלוי נמי כלו ליה חציו! אלא, למאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו, וכגון שהיה לו לגודרה ולא גדרה, דהתם שורו הוא ולא טפח באפיה. וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו, מאי בינייהו? איכא בינייהו, לחייבו בארבעה דברים.

הגמרא מעמידה, שיכול היה לגדור את האש ולא גדרה, שאז חייב מצד ממונו ולא מצד חציו ומפרטת הגמרא את הטעמים, שאם אש מטעם ממונו, הרי הוא כשורו ולא נעל אותו,

דעת רש"י

רש"י טורח להסביר את הדין, שמדובר בנפלה הגדר, וחייב מצד הפשיעה באש. רש"י נאמן לשיטתו, סובר שזה ממש כחציו של אדם, ולכן, במקום שיש גדר, לא ראוי להזיק בחצר אחרת.

ומפרטת הגמרא את הטעמים שאם אש מטעם ממונו, הרי הוא כשורו ולא נעל אותו:

דכלו לו חציו - שבשעה שהדליק האש דהיינו זריקת חץ לא היה ראוי להזיק בחצר אחרת. אית ליה נמי משום ממונו - והיכא דליכא לחיוביה משום חציו ואיכא לחיוביה משום ממונו מחייבין ליה הלכך לענין גלוי אע"ג דכלו לו חציו חייב משום ממונו. וכגון שהיה לו לגודרה - בטרם תעבור הדליקה שם היה לו שהות ויכול לגודרה. ולא גדרה - דאע"ג דליכא לחיוביה אהבער ראשון מתחייב על שם סופו שלא שימר נחלתו לגדור בפניה.²⁰

ואת הדין של ממונו במקום לא שייך חציו מחייבו משום ממונו, משמע, כי ממונו הוא ברירת מחדל. ובמקום שהאש מתפשטת, כי אי אפשר לחייבו על ההבער הראשון, מחייבים אותו על

¹⁸ בבא קמא כג, ע"א.

¹⁹ יש מקום לסתור זאת מהגמרא שהבאנו לעיל שהרי שם קבענו שיש טמון מסברא גם במקום שלא כלו לו חציו, ובמדליק בתו של חברו. ואילו בדליק בתוך שלו הפטור יהיה מצד גזירת הכתוב ולכן, על פניו קשה על גמרא דילן.

²⁰ רש"י מסכת בבא קמא כג, ע"א

בינת הגמרא

שלא שימר את הגחלת. הפטור של טמון יחול רק במקום שכלו לו חציו, ושני החיובים לא נוגעים זה בזה.
לגבי החיוב של ארבעה דברים נחלקו רש"י ותוספות, כיון שרש"י, לשיטתו דורש שלמד ממונו- הגחלת תהיה שלו, והפשט בגמרא, כמו שמצטייר ברש"י ובתוס' הוא, שרק במקום שכלו לו חציו ישנו הפטור של טמון.

ארבעה דברים

רש"י ותוס' שואלים על הנפ"מ לחייבו בארבעה דברים, הרי יש נפקא מינות רבות כאן:

וכי מאחר דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו מאי בינייהו - היכא דגחלת עלו היתה מאי איכא בין ר' יוחנן דמחייב ליה משום תרתי לר"ל דלא מחייב ליה אלא משום חדא דהא על כרחך היכא דגחלת עלו נמי פליגי דהא אמרן לעיל לרבי יוחנן אשו משום חציו אלמא באשו נמי פליגי היכא דגחלת עלו בשלמא עד השתא דשמעינן משום חציו דוקא ולא משום ממונו וכדאמרת ממון אית ביה משעא הא לית ביה משעא איכא בינייהו היכא דאיתיה ממון וליתיה חציו כי הך דנפלה גדר דכלו לו חציו דלמ"ד משום חציו דוקא פטור אבל השתא דלתרווייהו חייב מאי בינייהו.²¹

משמע מרש"י שאם הגחלת שלו, יש קושי למצוא הבדלים הלכתיים, ואי אפשר להגיד, שאין המחלוקת במקום שהגחלת שלו, מהלשון אשו, משמע שגם בשלו הם חולקים. ועד השתא, משמע, כי רש"י מביא דעת ההו"א, שאין כאן ממונו, כיון שממון, אין בו ממש. וכיון שכעת חייב בשניהם, מהי הנפ"מ?

ועל זה עונה הגמרא, לחייבו בד' דברים ומסביר רש"י בד"ה לחייבו בד' דברים:

והוא הדין נמי דאיכא בינייהו כל הני דלעיל כלב וגמל דלמ"ד משום חציו חייב דהא ממונו אע"ג דלאו חציו וחציו אע"ג דלאו ממונו אית ליה ולמאן דלית ליה חציו פטור א"כ מסכסכת כדאוקימנא לעיל והאי דנקט ד' דברים משום דאפילו היכא דהגחלת עלו משמע לו דיש חילוק בדבריהם ועוד דמילתא דשכיח היא מפי המורה שמעתי אבל לשון ראשון נראה לי. והתירוץ 3 דברים שאפילו במקום שהגחלת שלו, ושייך לחייבו מטעם ממונו, יש נפקא מינה לענין 3 דברים שבהם אדם המזיק מתחייב.

שוב חוזר רש"י, שיש נפקא מינות רבות, וחזרה הגמרא למצוא נפ"מ, במקום שהאש, שייכת למזיק, באופן לא מובן, רש"י מביא, שיש לו שתי לישנות, וכנראה שנשמטה אחת מהם מן הדפוס.

²¹ רש"י בבא קמא כג, ע"א

דברי תוספות

התוספות בד"ה מאי בינייהו:

הוה מצי למימר איכא בינייהו כל הני דלעיל כלב שנמל חררה ואנחי אנוחי בגדיש
דלרבי יוחנן משלם על שאר הגדיש חצי נזק ולר"ל על שאר הגדיש פטור ולרבי
יוחנן אפילו לא הצית בגופו של עבד קם ליה בדרכה מיניה וטמון היכא שלא כלו
חציו חייב לרבי יוחנן.²²

כתבו כדברי רש"י שם, אלא, שנאמן לשיטתו לא ציין כי מדובר באש שהיא ממונו, וכן, כתב
בפשיטות שישנן נפקא מינות רבות ביניהם, ולפי דבריו לאו דווקא באש שהיא שלו, מתחייב.

השיטה מקובצת כפירוש לרש"י

ובשטמ"ק הביאו השיטה שנשמטה ברש"י לפרש את הגמרא. בעוד שלפי רש"י בתחליה חייב
משום חציו ואם אין חיוב משום חציו והאש היא שלו, מחייבים משום ממונו, הרי שכאן מובאת
שיטה נוספת בה כדי לחייב אש, צריך את שני הרכיבים, גם חציו וגם ממונו. בלעדי זה אין חיוב
כלל.

ויש פירושים של רש"י שכתוב בהם למאן דאמר משום חציו אית ליה נמי משום ממונו משמע
דאינו חייב לרבי יוחנן אם לא שיהא חציו וממונו הילכך קודם שכלו לו חציו שיש בו חציו וממונו
חייב בין על הגלוי ובין על הטמון ולאחר שכלו חציו חייב על הגלוי ופטור על הטמון.
וקשה כיון דכלו לו חציו למה יתחייב על הגלוי והרי לרבי יוחנן אינו חייב אם לא שיהיה בו חציו
וממונו והכא כבר כלו חציו ולא נשאר אלא משום ממונו. וי"ל כיון שהתחיל על ידי חציו אף על פי
שכלו לו חציו הוה ליה כאלו השלים בחציו וממונו וחייב על הגלוי וגם לפי זה מסתלק הסלקא
דעתיה דלעיל.

השיטה מקובצת שואל אם כן, כיצד מתחייב כשכלו לו חציו, ועונה כי שאחרי שנוצר החיוב על
ידי חציו וממונו גם כשכלו חציו, הרי שיש כאן מזיק המחייב את בעליו. כיון שנוצר שם מזיק, הרי
שאינו מבטל בגלל שחציו כלו. לפי הפרשנות הזו, צריך לומר כי חציו לבד לא מחייבים והחיוב
נולד מתוך השילוב של חציו וממונו, ולפי הקדמה שהקדמנו, שחיוב אש הינו חיוב מיוחד כמצב
ביניים בין חציו וממונו, הרי שמצינו כאן שיטה המשלבת, שיש כאן חיוב המורכב משניהם. כוח
וששייכות הנזק אליו הוא משום חציו, והחיוב תשלומים הוא בגלל שהוא ממונו.
לפי פירוש זה, מובן מדוע רק ארבעה דברים מחייבים אותו.
ממשיך השטמ"ק ומבאר:

וכן פירשו תלמידי ר"י ז"ל דעכשוו רצה לומר שצריך תריוויהו אי משום חץ לבד
לא היה חייב אם לא שיהיה ממונו וגם משום ממונו לא היה חייב אם לא שהיה
חץ שבדי בהיזק כמו חץ משום דפתח הכתוב בנזקי ממונו וסיים בנזקי גופו ומכל

²² תוספות מסכת בבא קמא כג עמוד א

מקום פטור טמון ואינו כמו ארבעה דברים שחייב כי נימא שחייב ממונו בא להחמיר ולא להקל.

אם כן, יוצא לנו כי גם במקום שלא כלו ליה חציו פטור מטמון ולא רק כשכלו לו חציו, אם כן, צריך לפרש את הגמרא, ולומר שחזרה בה, וסוברת שבכל מקרה גם כשלא כלו לו חציו פטור מטמון.

ומביא השטמ"ק פירוש נוסף לגמרא:

ולפירוש האחר שפירש רבינו ישעיה ז"ל דמשום חציו לחודיה לא מחייב עד דאיכא בהדיה ממונו אבל משום ממונו לחודיה מחייב איכא לאקשוויי למה צריך תרתי מאחר דמשום ממונו לחודיה מחייב. ואפשר לתרץ דסבירא ליה לדבי יוחנן כמעמא דריש לקיש דחציו מכחו אזלי והאי לאו מכחו קא אזיל כיון שאני רואה דאפילו דלית ליה ממשא מחייב רבי יוחנן כגון היכא דכלו חציו אם כן סברא הוא דמשום ממונו לחודיה יתחייב אבל לא משום חציו לחודיה.²³

לפי ר' ישעיה חציו לחוד לא מחייב, אולם, ממונו לחוד כן מחייב, ולומדים כי ר' יוחנן הסובר אשו משום חציו סובר שאין חציו לבד מחייבים, אלא הגורם המחייב הוא ממונו, ושוב, ישנה נפקא מינה, במידה והאש היא חציו, לענין ד' דברים.

פרשנות אחרונים בדברי רש"י

נחלקו הים של שלמה ונחלת דוד בסוגיה, כותב הי"ש אליבא דשיטת רש"י:

וא"כ לפי האי סוגיא, לר"י דהלכתא כותיה לא פטור טמון רק בהדליק בתוך שלו ונפלה אח"כ גדר שלא מחמת הדליקה. והיה בידו לגדרה ולא גדרה. אבל לא בענין אחר. כן מסקנת תו' (ד"ה מאי בינייהו) והרא"ש (סי' ח') וכן הר"ן.

כל פטור טמון הוא כשהאש הלכה מתוך שדהו של המזיק אל השדה של הניזק והיה בידו לגדרה ולא גדרה.

לאחר מכן הוא שואל מספר שאלות:

- א. שמהגמרא בהכונס משמע, שאפילו לא נפלה הגדר בכ"ז פטור מטמון.
 - ב. היה צריך לחלק שם בתוך מדליק בתוך שלו, ולא לחלק בין מדליק בשלו למדליק בשל חברו.
 - ג. דוחק להעמיד את המשנה בטמון במקרה לא שכיח.
 - ד. מהי שאלת הנפ"מ ביניהם הרי יש נפ"מ במקרה ולא נפלה הגדר.
- וממשיך הי"ש להעמיד פשט אחר ברש"י שלא ייקשו עליו כל הקושיות דלהלן.

ובס"א על רש"י נמצא כתוב לשון אחר על האי סוגיא. והוא נחסר מן ספרים שלנו. ועל זה כתב רש"י בסוף הסוגיא מפי מורי שמעתי. אבל לשון ראשון נראה

²³ שיטה מקובצת מסכת בבא קמא כג/א

לי. והוא קאי על זה הלשון שנחסר מן ספרים שלנו, והכי פירושו, מאן דאית ליה משום חציו אית ליה משום ממונו. פי' שהחייב עצמו הוא משום ממונו, ולא משום חציו. והיכא דליכא ממונו, כגון אש על כלב ואש על גמל פטור. ולא מחייב משום חציו. וכל הני תיובתא דלעיל ליתניהו.²⁴

לפי זה אין כאן חילוק בין אדם המזיק לבין ממון המזיק, אלא, גם אשו משום חציו חייב משום ממון המזיק. וא"כ אש הינו חציו רק לענין ארבעה דברים, אולם, אין משמעות לענין כלו ליה חציו בין ר"י ור"ל.

ולפי"ז יוצא כי רש"י בלשון ראשון הסובר כי במקום שהאש היא שלו פטור מטמון ואילו במקום שאין היא ממונו חייב מצד חציו, אולם, היש"ש מפרש כי במקום שהאש שלו, אז זה מדין ממונו ואילו אם אין הוא שלו הרי זה מצד חציו כגון בכלב וגמל ועל זה שואלת הגמרא מאי בינייהו במקרה והאש שלו, ומציינת לחייבו בארבעה דברים.

והיש"ש יצר כאן פשרת ביניים כדי לענות על השאלות שהציג על שיטה ראשונה של רש"י. וכך, גם הוא למד מדברי הרי"ף כשיטת וכך ראה ברמב"ם לא חילק אם נפלה הגדר אם לא, כיון שגם אם לא נפלה הגדר במידה והאש היא שלו, פטור מטמון. ומציין היש"ש שלמרות שרבו החולקים עליו כך היא הסוגיה והוסיף לפרש את הסוגיה בהכנס שמדובר באש שלו ולא של כלב או גמל.

הנחלת דוד, לאחר שהביא את דבריו של היש"ש והוסיף קושיה על הדברים מדברי הרמב"ם שסובר כי אין חילוק בין היכא דכלו ליה חציו לבין היכא דלא כלו ליה חציו. הוא מסכים עם דברי היש"ש שהרי"ף והרמב"ם זו שיטה אחת. ומקשה עליו:

והעולה מדבריו לדינא, דעל אש כלבו או על גמלו דלאו ממונו הוא וחייב משום חציו חייב גם על נזקי טמון, ובמדליק בעצמו דאית ביה משום ממונו חו ליכא משום חציו ופטור מטמון, וכן מסיק שם בעצמו לדינא בסוף דבריו. והוא תמוה לעניות דעתי טובא, יציבא בארעא וניורא בעמי עמיא, ואנה העכל שיגזור כן דאש דלאו ממונו יהיה חמור מאש דממונו, ועוד דלפי דבריו אמאי חייב בארבעה דברים באש של עצמו, כיון דבהך אש לית ביה משום חציו רק משום ממונו לחוד²⁵

מנין החילוק שיהיה הבדל בין אש שהיא ממונו לבין אש שאינה ממונו .

ולכן, מפרש הנח"ד אחרת:

לכך נראה לענ"ד דהעיקר בפירושא דהך לישנא הוא כמו שכתבו בעיטמה מקובצת בשם ה"ד ר' ישעיה דהכי קאמר מאן דאית ליה משום חציו מודה נמי דאינו חייב רק היכא דהוי ממונו, אבל היכא דאינו ממונו לית ביה נמי משום חציו, וטעמא

²⁴ הים של שלמה מסכת בבא קמא פרק ב'
²⁵ נחלת דוד מסכת בבא קמא כ"ג עמוד א'

דמילתא משום שאינן חציו גמורים וכמו שאמר ריש לקיש חציו מכחו קאזיל האי לאו מכחו קאזיל, ולכך היכא דלא הוי ממונו מודה ר' יוחנן דלית ביה משום חציו, רק היכא דהוא ממונו בהא הוא דסבירא ליה לר' יוחנן דמצטרף לזה גם חיוב חציו, ונפ"מ לענין ד' דברים, ונמצא דר' יוחנן אית ליה תרתי חציו וממונו והיכא דליתא לחציו חייב משום ממונו לחוד, אבל היכא דליתא לממונו לא מחייבין ליה גם משום חציו, ולריש לקיש לית ליה משום חציו כלל ואינו חייב רק משום ממונו בלבד ולכך פטור מד' דברים, וכן הוא בקצרה בשיטה מקובצת.

מסביר הנח"ד, שכיון שאין הם חציו גמורים, צריך להיות גם רכיב של ממונו, כדי לחייבו, ונמצא שיש לר' יוחנן שני תנאים לחיוב, שיהיה חציו וממונו, והיכן שאין חציו נשאר החיוב של ממונו לבד, ואז פטור מטמון, ובמקום שאין האש ממונו, אין חיוב מצד חציו. והנפ"מ לגבי חציו היא לחייבו בארבעה דברים, והצד השווה, של הפירוש של הלישנה הראשונה, אליבא דהנח"ד ושל היש"ש בפירוש הלישנה השניה הוא, שאין כאן ממש חציו, אלא, מושג מורכב של כלאי חיובים המצטרפים זה עם זה.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם חילק בין אם הובערה האש בשלו לבין אם הובער בשל חברו:

אש שיצאה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב לשלם ענו' + שמות כ"ב ה' + ומצאה קוצים כו' או השדה, אכלה גדיש וכיוצא בו והיו כלים טמונים בתוך הגדיש אם היו כגון מורגים וכלי בקר וכיוצא בהן מדברים שדרך אנשי השדה לטמון אותן בגדיש חייב לשלם, היו בגדים וכלי זכוכית וכיוצא בהן פטור על הכלים.²⁶

ובהלכה ט' הביא את החילוק במדליק בתוך שלו:

במה דברים אמורים במדליק בתוך שדה חבירו אבל במדליק בתוך שלו ועברה לשדה חבירו פטור על כל הכלים הטמונים בגדיש אבל משלם הוא שיעור מקום הכלים ורואין אותו כאילו הוא מלא גדיש של חמים או של שעורים.

ובהלכה י' הרמב"ם כותב כי הטעם של החיוב במקרה ונשרף הגדי שכן דרך לעשות בגדיש:

המדליק בתוך שדה חבירו ויצאת האש ונאכל הגדיש והיה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב, שכן דרך בני אדם לעשות בגדיש, היה עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור.

מעיר עליו הראב"ד כי אין זה כלל שייך לדין טמון, ולכאורה החיוב הוא גם בהדליק בשלו והלכה

האש לשל חברו:

המדליק בתוך שדה חבירו וכו' ונשרף עמו חייב. א"א זה איני יודע מהו דהכא לאו בטמון מייד.

²⁶ רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יד, הלכה ח.

ויש להסביר דברי הרמב"ם כי דין טמון מסברא היה חל כאן, ורק בגלל שגדי הוא מצוי ליד גדיש, לכן, חייב. ולעומת זאת במדליק בתוך שלו לא יתחייב מדין טמון, וכנראה שמדובר בגדי הנמצא בתוך הגדיש.

שואלים האחרונים על הרמב"ם, שלא הביא את החילוק, שרק במקום שכלו חציו יש פטור של טמון. וצריך לפרש דברי הרמב"ם, כי טמון פטור בכל מצב, וזה בדומה לדברי רש"י, שכל חיוב האש הוא מצד ממונו, ולכן, במקום שיש רק חציו לא יתחייב כלל, פטור טמון פועל, מצד שהוא ממונו, וממונו הוא הגורם המחייב את התשלום. בלעדי הממונו לא יהיה חייב.

סיכום

העלינו את הבעיה שאין אש מזיק ממוני רגיל. באשו משום חציו ממונו, נחלקו רש"י ותוס' לתוס' אין זה ממש ממונו.

בנוסף למדנו שיש שני דינים בטמון, האחד שמבעיר בתוך של חברו שם לדעת חכמים טמון פטור רק במקרים יוצאי דופן, וזהו דין כללי בכל דיני ממונות, ולא דין במזיק של אש הפטור הוא מסברא. השני, שמבעיר בתוך שלו והלך לשל חברו שם פטרה התורה מטמון, וזהו דין במזיק של אש.

חידוד של היחס של ממונו מול חץ, מצאנו בשני לשונות ברש"י, שם יתכן, כי חציו יהיה טעם מחייב לבדו, וכשכלו החיצים מתחייב מטעם ממונו. לפי דברים אלו, חציו הינו טעם מועדף לחייב.

לשון שניה המופיעה בשטמ"ק, מחייבת גם שיהיה ממונו וגם שיהיה חציו, ואחר שכלו חציו, זה מספיק לחייב בגלל ממונו בלבד. הדיעה הזו סוברת, כי כדי ליצור את החיוב צריך את שני הטעמים, ואחרי יצירת שם מזיק, נשאר המחויבות הממונית. לדעה זו, אין צורך בטעם של כלו חציו על מנת לחייב משום ממונו, והגמרא חזרה בה בסופה.

דעה נוספת היא, דעת ר' ישעיה שסובר כי הטעם של חציו הוא הטעם המשני ואילו הטעם העיקרי המחייב, הוא הממונו.

נחלקו היש"ש והנח"ד בפרוש דברי רש"י, האם כלישנא ראשונה בשטמ"ק או כלישנא שנייה.

הרמב"ם כנראה שסובר כאחד הפירושים ברש"י.

כל המחלוקת נולדה בגלל מעמד הבינים של מזיק אש, אין היא ממונו ואין היא אדם המזיק. כמו שצינו לעיל.